

УДК 658.62:005.52(477)

COMMODITY SCIENCE WITHIN THE FRAMEWORK OF TRADE ACTIVITIES IN POST-WAR UKRAINE

ТОВАРОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ

Пechuk M. M. / Ільчук М. М.*Doctor of Economics, Prof. / д.е.н., проф.*

ORCID 0000-0001-5129-6110

Kyrychenko A.V. / Кириченко А.В.*PhD (Econ.), Assoc. Prof. / к.е.н., доц.*

ORCID 0000-0002-5647-7698

Tomashevskaya O.A. / Томашевська О.А.*PhD (Econ.), Assoc. Prof. / к.е.н., доц.*

ORCID 0000-0002-2444-7259

*National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv, 11 Heroiv Oborony St., 03041**Національний університет біоресурсів і
природокористування України, Київ, Героїв оборони, 11, 03041*

Анотація. У статті розглянуто місце та роль товарознавства у відновленні торговельної діяльності України в післявоєнний період. Проаналізовано теоретико-методологічні засади товарознавства, його функції у формуванні асортименту та забезпеченні якості продукції. Проведено порівняльний аналіз класифікацій товарів в Україні та ЄС, окреслено виклики гармонізації в умовах майбутнього членства України в Європейському Союзі. Особливу увагу приділено особливостям товарознавства в електронній торгівлі, що набуває зростаючого значення в процесі цифровізації економіки. Розглянуто досвід країн Східної Європи щодо гармонізації стандартів та наведено перспективи його імплементації в Україні.

Ключові слова: товарознавство, класифікація товарів, торгівля, післявоєнний період, ЄС, електронна комерція, стандартизація.

Вступ.

Повоєнна відбудова економіки України потребує комплексного переосмислення функціонування торговельної діяльності як ключового чинника соціально-економічного відновлення. Оптова й роздрібна торгівля виступають не лише каналами доведення товарів до споживачів, а й стабілізуючим механізмом, що здатен прискорювати відновлення вітчизняного виробництва, стимулювати інвестиційні потоки та відроджувати довіру споживачів. У цьому контексті особливе місце займає товарознавство, яке інтегрує знання про якість продукції, споживчий попит, стандарти безпечності та ефективність функціонування ринку.

Товарознавство традиційно розглядається як прикладна наукова дисципліна, що досліджує властивості, якість, асортимент і конкурентоспроможність товарів. Однак у післявоєнний період його роль суттєво розширюється, перетворюючись на міждисциплінарний інструмент, який поєднує економіку, торгівлю, логістику та продовольчу безпеку. Забезпечення належної якості й безпечності товарів за умов порушених ланцюгів постачання, обмежених ресурсів та динамічних змін споживчої поведінки потребує науково обґрунтованих підходів, що спираються на здобутки товарознавства.

Крім того, процес післявоєнної відбудови формує нові пріоритети: цифровізацію торговельних операцій, інтеграцію принципів сталого розвитку та гармонізацію українських стандартів із вимогами Європейського Союзу. У цьому аспекті товарознавство виходить за межі вузької спеціалізації та трансформується у стратегічний компонент торговельної політики та економічної стійкості.

Отже, дослідження місця й ролі товарознавства в системі торговельної діяльності в післявоєнній Україні має як теоретичне, так і прикладне значення. Воно дозволяє оцінити трансформацію функцій торгівлі, визначити виклики у сфері забезпечення якості та захисту прав споживачів, а також сформувати рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності національного ринку в європейському та глобальному контекстах.

Основний текст

Товарознавство є міждисциплінарною наукою, що поєднує економічні, технологічні, правові та маркетингові аспекти. Воно виконує ключову роль у забезпеченні ефективності торговельної діяльності, особливо в умовах післявоєнного відновлення України. У сучасному контексті товарознавство забезпечує комплексну оцінку та класифікацію продукції, що сприяє підвищенню якості, безпеки та доступності товарів для населення, а також підтримує інтеграцію українського ринку у міжнародні економічні процеси.

Мета дослідження полягає у вивченні ролі товарознавства у системі

торговельної діяльності України в післявоєнний період, з урахуванням досвіду країн ЄС та специфіки розвитку електронної комерції.

Методологія дослідження включає порівняльний аналіз, системний підхід, нормативне регулювання та застосування міжнародних і національних стандартів (ISO, ДСТУ, EN) [12; 9; 4], що дозволяє комплексно оцінити функціональні можливості товарознавства та його вплив на відновлення торговельної сфери.

Як підкреслює С. А. Памбук [6], сучасне товарознавство варто розглядати через призму синергетики, оскільки воно забезпечує самоорганізацію ринків продуктів, що є особливо актуальним для післявоєнного відновлення торговельної діяльності в Україні. У свою чергу, Г. М. Завадських [5] виділяє основні напрями та проблеми розвитку сучасного товарознавства, зокрема необхідність удосконалення методології, інтеграції економічних і маркетингових аспектів, а також забезпечення якості та безпечності товарів у контексті конкуренції та інноваційного розвитку. Бабух І. Б. [1] наголошує на ключових системних проблемах формування та розвитку сучасного товарознавства як науки, зокрема на необхідності вдосконалення методологічної бази, інтеграції економічних та маркетингових аспектів і розробки ефективних інструментів управління товарним ринком. Крім того, сучасне товарознавство повинно враховувати сучасні тенденції розвитку товарознавства харчових продуктів, зокрема цифровізацію процесів оцінки та класифікації, контроль якості та інтеграцію інформаційних технологій у виробництво і збут [8], а також потребує системного підходу до класифікації та стандартизації товарів [2]. Нарешті, у сучасних умовах післявоєнного відновлення товарознавство має інтегрувати особливості онлайн-торгівлі, зокрема цифрову ідентифікацію товарів, управління асортиментом та логістичні стратегії, що дозволяє органічно поєднати традиційні та цифрові функції торговельної системи [3].

У період відновлення економіки товарознавство виконує критичні завдання: контроль якості гуманітарних поставок та імпортованої продукції; оцінка безпечності продовольчих товарів і медикаментів; відновлення асортименту в

роздрібній торгівлі; сертифікація продукції для виходу на ринки ЄС.

Практичне значення товарознавства у відновленні торговельної діяльності полягає у комплексному забезпеченні стабільності та розвитку ринку. Зокрема, воно сприяє відновленню довіри до ринку через експертизу та сертифікацію товарів; оптимізує асортиментну політику підприємств шляхом формування пропозицій, що відповідають обмеженим можливостям споживачів; забезпечує продовольчу безпеку через контроль якості харчових продуктів; підтримує розвиток експорту шляхом адаптації українських товарів до міжнародних стандартів; а також стимулює інноваційність, застосовуючи цифрові технології для відстеження походження та якості товарів (таблиця 1).

Таблиця 1 – Місце та роль товарознавства у відновленні торговельної діяльності України

Сфера відновлення торгівлі	Місце товарознавства	Роль товарознавства
Якість і безпека товарів	Методологічна база контролю	Забезпечення відповідності стандартам, сертифікація
Логістика та постачання	Наукові підходи до умов зберігання та транспортування	Мінімізація втрат, контроль придатності
Асортиментна політика	Інструмент класифікації та оцінки товарів	Формування раціонального та доступного асортименту
Споживчий ринок	Основи дослідження попиту та товарної пропозиції	Відновлення довіри та задоволення потреб населення
Міжнародна інтеграція	Узгодження з міжнародними стандартами (ISO, HACCP)	Підвищення конкурентоспроможності українських товарів
Інновації	Використання цифрових технологій у контролі якості	Впровадження відстежуваності товарів, QR-кодів, блокчейн-рішень

Авторська розробка

Місце товарознавства визначається його центральною роллю в системі торгівлі – від забезпечення якості до оптимізації асортименту. Його роль у післявоєнному періоді полягає в гарантуванні безпечності продукції, раціональному використанні ресурсів, підтримці експорту та інтеграції України у світову економіку.

Товарознавство не лише формує наукову базу для оцінки та класифікації продукції, а й виконує стратегічну роль у відновленні торговельної діяльності.

Його міждисциплінарний характер дозволяє інтегрувати економічні, технологічні, правові та маркетингові аспекти у комплексну систему управління товарним ринком. Завдяки цьому товарознавство сприяє підвищенню якості та безпечності продукції, оптимізації асортименту, вдосконаленню логістичних процесів та забезпеченню прозорості торговельних відносин. Таке поєднання теорії та практики створює основу для подальшого визначення основних функцій товарознавства у системі торгівлі.

З урахуванням трансформацій післявоєнного періоду функції товарознавства набувають нових акцентів, що можна простежити у порівнянні традиційного та післявоєнного підходів (таблиця 2).

Таблиця 2 - Традиційні та післявоєнні функції товарознавства у системі торговельної діяльності

Блок функцій	Традиційні (до війни)	Післявоєнні (з урахуванням цифровізації та інтеграції з ЄС)
Ідентифікація товарів	Визначення найменування, марки, походження	Цифрова ідентифікація (штрих-коди, QR, RFID), простежуваність у логістиці
Оцінка якості та безпечності	Візуальний, органолептичний і лабораторний контроль	Інтеграція IT-рішень у моніторинг якості, онлайн-сертифікація, відповідність ISO, EN
Відповідність стандартам	Перевірка за національними нормативами (ДСТУ, технічні умови)	Гармонізація з європейськими стандартами, міжнародна сертифікація
Асортиментна політика	Формування асортименту для локальних ринків	Асортиментне управління з урахуванням електронної комерції та Big Data-аналітика
Роль у ринку	Прикладна дисципліна, орієнтована на практичний контроль	Стратегічний інструмент відновлення та конкурентоспроможності ринку

Авторська розробка

Таким чином, сучасне товарознавство розширює традиційні функції, стаючи не лише прикладною дисципліною, а й інструментом цифрової трансформації та економічної стійкості.

В Україні ключовим інструментом класифікації товарів є Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), яка ґрунтується на Гармонізованій системі (HS) [7], а національні стандарти ДСТУ

визначають вимоги до конкретних груп продукції, забезпечуючи їх відповідність технологічним, якісним та безпечним параметрам [4]. Аналогічні підходи у сфері класифікації та стандартизації застосовуються в країнах Європейського Союзу, де для митних процедур та електронної комерції використовуються Combined Nomenclature (CN) [11] та стандарти CEN [9], а також система GS1, яка забезпечує уніфікацію ідентифікації продукції та підвищує ефективність електронної комерції [12]. Такий підхід забезпечує узгодженість національних та міжнародних класифікаційних систем і сприяє інтеграції українського ринку у єдиний європейський простір (таблиця 3).

Таблиця 3 - Порівняння класифікаційних систем України та ЄС

Критерій	Україна (УКТ ЗЕД, ДСТУ)	ЄС (CN, CEN, GS1)
Базова основа	Гармонізована система (HS)	Гармонізована система (HS)
Сфера застосування	Митниця, статистика, стандарти	Митниця, статистика, електронна комерція
Рівень деталізації	10 знаків	8 знаків + деталізація на рівні ЄС
Використання у торгівлі	Переважно зовнішньоекономічна	Внутрішній та зовнішній ринок

Авторська розробка

Гармонізація національних і міжнародних систем класифікації та стандартизації сприяє підвищенню прозорості торговельних відносин, забезпечує узгодженість процедур контролю якості та безпеки товарів і створює передумови для інтеграції України у єдиний європейський ринок. У цьому контексті електронна комерція виступає ключовим каналом реалізації товарів у післявоєнний період, що ставить перед товарознавством нові виклики: відсутність фізичного контакту споживача з продукцією, забезпечення достовірності описів та фотографій товарів, а також гарантування простежуваності походження продукції. Ефективними рішеннями для подолання цих проблем є впровадження стандартів GS1 та QR-кодів, використання електронних каталогів і сертифікації, а також застосування електронного маркування та екологічних позначок. Цифровізація таким чином дозволяє знизити ризики для споживачів, підвищити ефективність логістичних процесів і зміцнити довіру до ринку.

Аналіз досвіду країн Центрально-Східної Європи свідчить, що гармонізація національних класифікаційних та стандартизаційних систем з європейськими нормами сприяє зростанню експорту та розвитку внутрішнього ринку [10]. Зокрема, Польща після вступу до ЄС інтегрувала національні стандарти з європейськими, що дозволило знизити технічні бар'єри в торгівлі та забезпечити вільний обіг товарів на єдиному ринку ЄС. Це показало, що адаптація до європейських стандартів сприяла підвищенню конкурентоспроможності польських товарів на міжнародному ринку.

Румунія, у свою чергу, адаптувала свою систему класифікації товарів до Combined Nomenclature (CN) ЄС, що сприяло спрощенню митних процедур та підвищенню конкурентоспроможності румунських товарів на європейському ринку. Це дозволило знизити технічні бар'єри в торгівлі та забезпечити вільний обіг товарів на єдиному ринку ЄС [11].

Литва, як країна-член ЄС, активно впроваджує стандарти CEN та CENELEC, що забезпечує відповідність литовських товарів європейським вимогам та сприяє розвитку внутрішнього ринку. Це дозволяє литовським підприємствам інтегруватися в єдину європейську економічну зону та підвищувати свою конкурентоспроможність на міжнародному ринку [9].

Для України важливою є гармонізація національних класифікаційних систем з європейськими стандартами. Це включає адаптацію УКТ ЗЕД до CN ЄС, що дозволить спростити митні процедури та сприяти інтеграції українських товарів на єдиний європейський ринок. Крім того, необхідно впроваджувати цифрові каталоги товарів та електронне маркування, що забезпечить прозорість та ефективність торгівлі в умовах цифрової економіки. Розвиток електронної комерції та логістики відповідно до європейських норм також є ключовим напрямом, оскільки це сприятиме зниженню бар'єрів у торгівлі та підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародному ринку.

Досвід країн Центрально-Східної Європи демонструє, що успішне відновлення торговельної сфери ґрунтується не лише на гармонізації стандартів, а й на системному поєднанні державної політики, бізнес-ініціатив та наукового

супроводу. Для України актуальним завданням стає розробка цілісних практичних заходів, які враховують як міжнародний досвід, так і національну специфіку. Узагальнені напрями розвитку товарознавства та торгівлі в післявоєнний період в Україні наведено у таблиці 4.

Таблиця 4 – Напрями розвитку товарознавства та торгівлі в післявоєнний період в Україні

Суб'єкт впливу	Напрями дій	Практичні заходи
Держава	Гармонізація стандартів	Адаптація УКТ ЗЕД до CN ЄС; узгодження ДСТУ з ISO, CEN, GS1; спрощення митних процедур
	Цифровізація торгівлі	Впровадження електронного маркування, цифрових каталогів, QR-кодів
	Інституційна підтримка	Розвиток сертифікаційних центрів і лабораторій для підтримки експорту
Бізнес	Управління якістю	Впровадження ISO, HACCP, систем простежуваності
	Асортиментна політика	Формування доступного та інноваційного асортименту відповідно до потреб споживачів у відновлюваній економіці
	Цифрові інструменти	Використання блокчейн-рішень, електронних платформ і систем електронної комерції
Наука та освіта	Міждисциплінарні дослідження	Розробка методик цифрової експертизи та сертифікації товарів
	Адаптація досвіду ЄС	Вивчення практик країн Центрально-Східної Європи та розробка адаптованих моделей для України
	Підготовка кадрів	Осучаснення освітніх програм у сфері товарознавства з урахуванням цифрової економіки

Авторська розробка

Таким чином, узагальнені практичні заходи відображають комплексний підхід до розвитку товарознавства та торговельної діяльності в післявоєнний період. Вони охоплюють державну політику, бізнес-практики та науково-освітні ініціативи, спрямовані на гармонізацію стандартів, цифровізацію процесів, підвищення якості продукції та інтеграцію України у єдиний європейський ринок. Виконання цих рекомендацій сприятиме стабілізації ринку, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів і забезпеченню продовольчої безпеки населення.

Висновки

У статті було розглянуто місце та роль товарознавства в системі торговельної діяльності України в післявоєнний період. Зокрема, проаналізовано теоретичні підходи та сучасні функції товарознавства, його значення для контролю якості, безпечності, сертифікації та формування асортиментної політики. Доведено, що товарознавство виконує міждисциплінарну роль, інтегруючи економічні, технологічні, правові та маркетингові аспекти, що дозволяє забезпечувати ефективність відновлення торговельної діяльності.

Було отримано результати, які підтверджують, що у післявоєнний період товарознавство стає ключовим інструментом відновлення довіри до ринку, забезпечення продовольчої безпеки, адаптації українських товарів до міжнародних стандартів та розвитку експорту. Показано, що гармонізація національних класифікаційних систем із європейськими та впровадження цифрових технологій у сфері ідентифікації та маркування товарів створюють умови для інтеграції України у єдиний європейський ринок.

Аналіз досвіду країн Центрально-Східної Європи засвідчив, що узгодження національних стандартів із європейськими сприяє зростанню експорту, зниженню технічних бар'єрів у торгівлі та підвищенню конкурентоспроможності товарів на міжнародному ринку. Встановлено, що для України особливого значення набувають цифровізація процесів і розвиток електронної комерції, які дозволяють інтегрувати традиційні та цифрові механізми відновлення торгівлі.

Крім того, на основі узагальнення міжнародного досвіду було сформовано практичні рекомендації для держави, бізнесу та наукової спільноти, спрямовані на підвищення ефективності системи товарознавства та відновлення торговельної діяльності України.

Список літератури

1. Бабух І.Б. Ключові системні проблеми формування та розвитку сучасного товарознавства як науки // Економіка і регіон. – Полтава, 2025. – № 2(97). – С.

28–34. DOI: 10.26906/EiR.2025.2(97).3784

2. Васюта В., Пузак В., Лашко І. Основні напрями розвитку сучасного товарознавства // Галицький економічний вісник. – Тернопіль, 2022. – №1(74). – С. 152-161. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.01.152

3. Волошин Р., Муравка П. Товарознавчі засади онлайн-торгівлі // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. – 2024. – Вип. 3-4. – С. 32-41. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2024.03-04.032>

4. ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. – Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2015. – 38 с.

5. Завадських Г.М. Основні напрямки і проблеми розвитку сучасного товарознавства // Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). № 1 (50), 2024 . – С. 104-111. DOI: 10.32782/2519-884X-2024-50-12

6. Памбук С.А. Товарознавство через призму синергетики: самоорганізація ринків нішевих продуктів // Вісник Одеського національного технологічного університету. – 2025. – № 6(331) – С. 95-102. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2025-6-331-95-102>

7. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД). – Київ: Державна митна служба України. – URL: <https://customs.gov.ua/ukt-zed>

8. Язіна В., Вишнікіна О., Сабіров О. Сучасні тенденції розвитку товарознавства харчових продуктів // Інфраструктура ринку. – 2022. – Вип. 67. – С. 167-170. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct67-29>

9. CEN. European Committee for Standardization. – Brussels, 2022. – URL: <https://www.cen.eu>

10. Cieślik E. A new era is beginning in Central and Eastern Europe: Information and communication technology services exceed manufacturing in the global production chain // Journal of the Knowledge Economy. – 2022. – Vol. 13, №. 6. – P. 2607-2639. DOI: 10.1007/s13132-021-00814-w

11. European Commission. Combined Nomenclature (CN). – Brussels, 2023. –

URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/combined-nomenclature_en

12. GS1. Global standards for business communication. – Brussels, 2022. – URL: <https://www.gs1.org>

Abstract. *The article examines the role of commodity science in restoring Ukraine's trade activities in the post-war period. It analyzes the theoretical and methodological foundations of commodity science, its functions in shaping assortments and ensuring product quality. A comparative analysis of commodity classifications in Ukraine and the EU is provided, highlighting the challenges of harmonization in the context of Ukraine's future accession to the European Union. Special attention is paid to the features of commodity science in e-commerce, which is gaining importance within the digitalization of the economy. The experience of Eastern European countries in harmonizing standards is discussed, along with the prospects for implementing this experience in Ukraine.*

Keywords: *commodity science, product classification, trade, post-war period, EU, e-commerce, standardization.*

Статтю надіслано: 25.09.2025 р.

© Ільчук М.М., Кириченко А.В., Томашевська О.А.